

ISSN 0207 – 6543



2019

6+

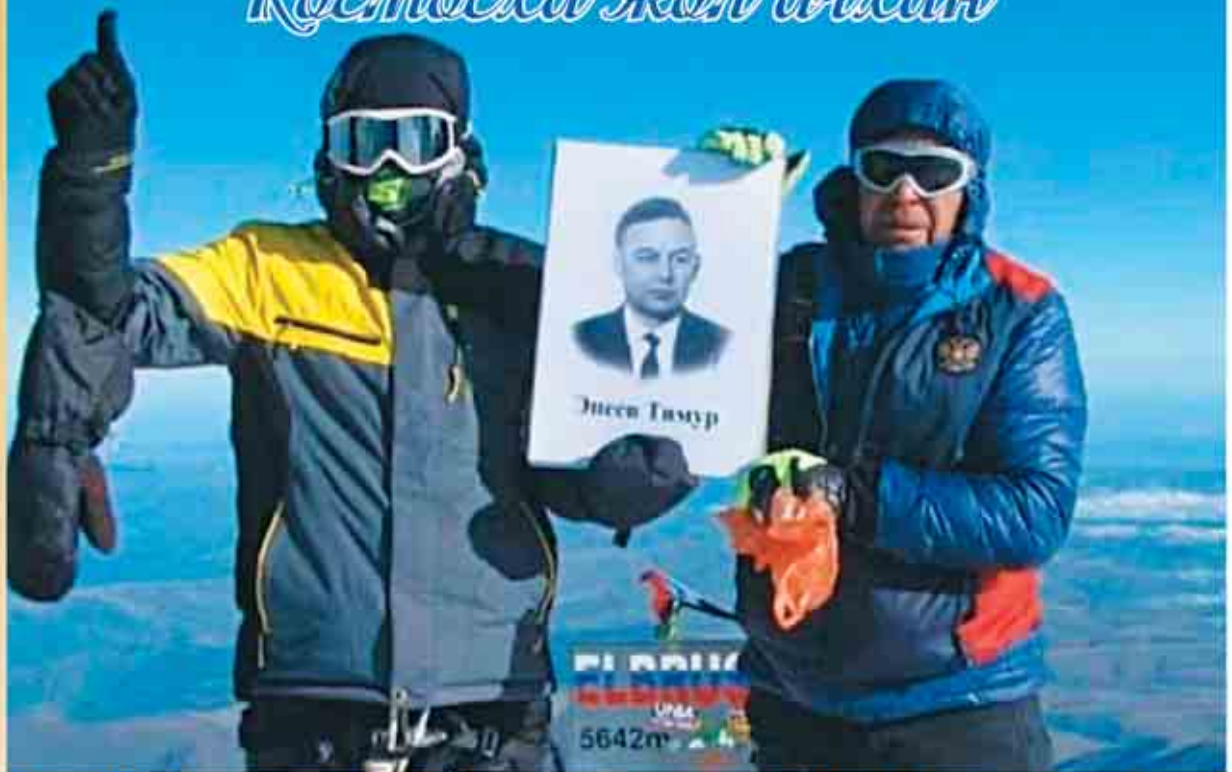
Нюр

Мусукаланы Исмайыл
нюрлю сабийле бла



Суратны Байсыланы Ахмат алгъанды

Космосха жол ачыган



СУРАТДА: айтхылы кыаячы Ёлмезланы Абдул-Халим бла чынтты халкы уланы Чымаланы Валерий Минги-Тауну тѳппесинде

Адам улуга гъаршны – космосну жолун ачханладан бирине, кыарачай-малкыар халкыны айтхылы уланы Энейланы Магометни жашы Тимурга 95 жыл болганы бла байламлы, малкыарлы жашла аны суратын Минги Тауну башына чыгъаргандыла.

Кѳнделен элде уа, Энейланы Тимурну атын жюрютген школда, аны тууган кюнѳнде, сентябрьны 23-де, уллу жыйылыу болганды. Айтхылы Академикни жашау, окъуу, илму жолуну юсюнден тынгылы сѳз айтылганды, ушакъ барганды. Ушакъга Нальчикден, башха жерледен келген алимле, жазыучула да кыатышхандыла. Космосха адам учурууда Тимур бла бирге ишлеген С.П. Королев бла М. В. Келдыш, башха айтхылы академикле да Энейланы Тимурну закийлигине, терен акылына, билимине, уллу адамлыгына кыаллай

бийик багъа бергенлерине шагъатлыкы этген юлгюле келтирилгендиле.

Энейланы Тимур ачхан илму амал болмаса эди, – космосдан адамны Жерге кыалай бла кыайтарырга боллугу, – дуняны биринчи космонавты Юрий Гагарин гъаршха бююн да учалмаз эди. Ол дегенибиз – космосха чыкыгъанла бююн-бюгече да андан артха Энейланы Тимур тапхан илму амал бла кыайтадыла.

«Малкыар халкы – ол алай бош халкы туйюлдю, – дегенди айтхылы космонавт Гречко, – ол халкы дуняга берген адамны, Энейланы Тимурну, хайырындан биз да, американлыла да бююнлюкде космосха учуп турабыз».

Энейланы Тимур ма аллай бийик даражага чыгъарганды халкыбызны сыйын.

«НЮР»



Огъары Малкъарда Заришхи деп жер барды. «Заришхи» эртте заманлада ипподромча бир зат болгъанды. Кюз артында Тёбен, Орта, Огъары Малкъар элледен жыйылгъан атлыла алайда уллу чариш къурап болгъандыла.

Чаришден бошагъандан сора уа тутушха киришгендиле.

Юч-тёрт кюнню баргъан ол эришиуледе озгъан жигитлени атларын уллу махтау бла айтхандыла.

Эллени сабийи, уллусу да чариш болгъан жерден кече, кюн да кетмегенлей, алай. Чаришде, тутушууда хорлагъанлагъа къойла союп, саугъала этип болгъандыла. Бу хапарны бизге Бичиланы Осман айтхан эди.

Ат чапдырыу, чарсха барыу, чариш – бары да бир магъананы тутады. Ат чапдырып ойнау, озушуу, атла бла секиришиу, ат юсюнде къаты туруу, бир затны атдан узалып алыу – быллай оюнла малкъар элледен эрттеден бола келгендиле. Ат хар заманда да адамны жол нёгери болуп тургъаны себепли, адам аны не къадар къаты барыргъа, гиртчи, къарыулу болургъа да юйретгенди. Чагъыдый атны иеси не заманда да кёл кётюрген оюнла, эришиуле чыгъармай къоймагъанды. Адам аты бла кёп тюрлю къуллукъ толтуруп келгенди. Атсыз бир элден бир элге баралмагъанды. Къарачайгъа, Дюгерге, Къабартыгъа, Дагъыстаннга, Чеченнге, Эбизе-



ге атла бла жюрюп тургъандыла. Тауда юйренген атла чабаргъа, жюрюрге да къаты болгъандыла. Бек къарыулу, иги чабыучу атха таулу «алф» дегенди.

Таулула атлагъа акътуякъ, къара ат, сары жоргъа, туу байтал, эмилик ажир, жулдуз къашхалы ажир, тор байтал, женгил жоргъа деп, жюрюшлерине, тюрсюнлерине кёре айтып болгъандыла. Чариш малкъар элдеде бек жайылгъан, кёпле къатышхан оюнладан бири эди. Атны иги билген адамны, анга иги къарагъанны намысы элде бек жюрюгенди. Атын жарашдырып чыкъгъан адамны, анга кёре кийими, кереги да болуп, табийгъат болумгъа алаамат жарашханды. Кёп сермешледе, кюрешледе ат таулуну жанын сакълап, анга онг берип, узакъ жоллада къутхарып тургъанды. Аланы бары ючюн да юй турмушда ол анга иги багъып, сылап-сыйпап тутханды. Аты ауруса, ёнгеленсе, ол анга бек жарсып, аны усталлагъа элтип бакъдыргъанды. Таулу атха минсе, кёлю кёкге кётюрюледди, кесин кимден да жигит сунады, не жумушну да толтурургъа къолундан келеди, онгсузгъа – онг, къарыусузгъа себеп болургъа итинеди. Таулуланы бек сыйюп чабышыулары – экеу-экеу чабышыу болады. Тёртеу-бешеу, андан да кёп болуп да чабышадыла. Къырдан секирип ётюу, уллу болмагъан суучукъдан къутулуу, сехледен секириу, ёрге чабышыу

атлыны жигитликге, батырлыкъгъа юйретеди, ышангылы, бет жарыкълы этеди. Атда чабып бара, жерден бёркню алыу, къол жаулыкъну сермеу да оюнну бир тюрлюсюдю. Атда къызыу бара тургъанлай, аллын артха айландырып олтуруу, андан жерге тюшюп, жангыдан миниу, бир жанындан бирси жанына секирип ётюу – была жигитликни шартларыдыла. Анга кёре чыкъгъан байракъ оюн таулуну бек сыйген оюнларындан бири болады. Ол кеси да къазакълыланы бла къыргъызлыланы «Кёкбар» оюнларына ушайды. Андан башхалыгъы: бизде – байракъны, алада уа боюну тартылгъан улакъны сыйырадыла.



Ежемесячный
литературно-художественный
журнал для детей

«НЮР» («Свет»)
№ 10 - 2019 г.

Выходит
с января 1982 года
На балкарском языке

Учредитель:
Государственное
кабинетное учреждение
Кабардино-Балкарской
Республики «КБР-Медиа»

И.о. главного редактора
А. А. САБАНЧИЕВА

Редакция:
Л. АХАЕВА
А. БЕГШЕВ
М. БИШАЕВ
Т. БИТТИРОВА
Ж. ГУЗЕЕВ
А. МИШАЕВА
М. ОЛЬМЕЗОВ

Оформление
И. АККИЗОВОЙ

Компьютерный набор и верстка
А. МИШЕВОЙ

Журнал зарегистрирован
Управлением Федеральной
службы по надзору в сфере связи,
информационных технологий
и массовых коммуникаций по
Кабардино-Балкарской Республике
Рег. ПИ № ТУ-07-00124 от
11.01.2018 г.

Сдано в набор 06.09.2019
Подписано в печать 04.10.2019 г.
Выход в свет 31.10.2019 г.
Формат 60x90 1/4
Бумага мелованная
Гарнитура литературная
Уч.-изд. л. 2,7
Тираж 1010 экз.
Заказ № 330
Индекс 73908

Стоимость одного номера
по подписке через ФГУП
«Почта России» – 14,83 руб.;
за 6 месяцев – 88,98 руб.
Адрес редакции: 360017,
г. Нальчик, пр. Ленина, 5.
Тел.: 42-37-27; 42-14-19,
agira.sabanchieva@mail.ru

Адрес издателя: 360017
г. Нальчик, пр. Ленина, 5,
ГКУ «КБР-Медиа»,
Дом печати.

Отпечатано в типографии
ООО «Тетраграф»
360000, КБР, г. Нальчик,
пр. Ленина, 33

Отпечатано в полном
соответствии с качеством предо-
ставленного электронного оригинал-
макета.



Гергьокъланы Дамир



Бекулова Самира



Аппайланы Мария

